

Oszkó Beatrix¹

A MAGYAR NYELV ÉS AZ ESZÉKI JOSIP JURAJ STROSSMAYER EGYETEM

Abstract

The current paper gives a short review of the history of Hungarian Studies at the Josip Juraj Strossmayer University, Osijek (Croatia). From 2007 – when the Department of Hungarian Language and Literature was established – students can choose Hungarian as one of their two majors (BA, MA levels). Finally, there is an overview of the situation of teaching Hungarian as a foreign or heritage language in the Drávaszög region.

Keywords: *Hungarian language teaching in Drávaszög region (Croatia), Hungarian as a Foreign / Heritage Language, university education*

Kulcsszavak: *magyar nyelvoktatás a Drávaszögben, magyar mint idegen/származásnyelv, egyetemi oktatás*

1. Bevezetés

A következőkben arról nyújtok rövid áttekintést, hogy Horvátországban az eszéki egyetemen milyen lehetőségei vannak annak, aki felsőfokú tanulmányok keretében kíván a magyar nyelvvel foglalkozni. A képzés bemutatása mellett kitérek arra is, hogy a végzett diákok milyen munkalehetőségekhez juthatnak a diplomaszerezés után.

2. A Josip Juraj Strossmayer Egyetem és a magyar tanulmányok

Az 1975-ben alapított² eszéki Josip Juraj Strossmayer Egyetemnek jelenleg 17 kara van, ebből az egyik a Bölcsészettudományi (Filozofski Fakultet, *Sveučilište* Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku), ahol jelenleg 6 szakon folyik oktatás. Ezek egyike a Magyar Nyelv és

1 Oszkó Beatrix PhD, tudományos munkatárs MTA Nyelvtudományi Intézet Budapest – J. J. Strossmayer Egyetem Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, vendégoktató/lektor; oszko.beatrix@nytud.mta.hu

2 Felsőoktatás az 1700-as évektől létezett Eszéken, Studium Philosophicum Essekini néven műszaki képzést biztosítva. <http://www.mefos.unios.hr/index.php/en/faculty/university/584-history-of-josip-juraj-strossmayer-university-of-osijek>

Irodalom Tanszékhez (Katedra za Mađarski Jezik i Književnost) tartozó Magyar nyelvi és irodalmi BA képzés, valamint az erre a programra épülő MA tanulmányok, mely kommunikáció szakirányú diplomához juttatja az ezt elvégzőket.

2.1. A kezdetek

A magyar nyelv a horvát felsőoktatásban az 1990-es években jelent meg, amikor 1994-ben Zágrábban hungarológiai oktatás kezdődött, az eszéki egyetemen pedig a magyar nyelvet fakultatív tantárgyaként lehetett hallgatni az első anyaországi lektortól (Juhász 2007: 161). Ekkor a „Közös Tantárgyak Tanszéke” (Katedra za Zajedničke Sadržaje³) fogadta be a magyar nyelvi lektort, ez egyben azt is jelentette, hogy az idegen nyelvként tanulandó tárgyat bármelyik kar hallgatója felvehette. Magyarul tanulni kezdő szinten, heti két órában lehetett, de ha igény volt rá, biztosították a tanulmányok folytatását⁴ is, jellemzően konzultáció formájában. Ez egyben azt is jelentette, hogy nem minden, az órára bejáró hallgató vette fel tanrendi óraként a tárgyat. Ebben a formában a kisebb csoport- vagy esetleg egyedi igényeket is rugalmasabban figyelembe tudták venni.

A vendégtanári feladatokat egymást követően Nagy József, Medve Zoltán (aki azóta már a tanszék oszlopos tagjává vált, s jelenleg professzor), Juhász György és Kispéter Hajnalka látta el. A magyar nyelvi lektor 2010-ig a Közös Tantárgyak Tanszékéhez tartozott szervezetileg. A magyar szak indítása után a nem szakos hallgatóknak BA szinten heti 4 órában lehetett ezt a nyelv tanulási formát választani, 2012-től az MA képzésre járók előtt is megnyílt ez a lehetőség, ugyancsak heti 4 órában (Kispéter 2012: 88). Ezeket a stúdiókat változó érdeklődés övezte, évente mintegy 30-40 hallgató élt a lehetőséggel. Az utolsó kurzust a 2013–14-es tanévben indították.

A horvát–magyar kultúrdiplomáciai tárgyalások is folyamatosak voltak az 1990-es évek közepétől, s ezek között rendre szerepelt az eszéki magyar szak alapításának kérdése is. Az ügy mellett kiállók támaszkodhattak a horvát alkotmányra⁵ és több kiegészítő törvényre⁶, melyek garantálják a kisebbségek számára az anyanyelvükön való oktatást az alapoktól egészen a felsőoktatásig bezárólag. Az 1995-ben Eszéken aláírt magyar–horvát egyezmény⁷ 2. cikke kimondja: „A Szerződő Felek teljes támogatásukról biztosítják a kisebbségek nyelvén oktató meglévő óvodák, általános- és középiskolák, illetve felsőoktatási intézmények megfelelő szerveződését, valamint új oktatási intézmények létrehozását.”

3 <http://www.ffos.unios.hr/kzs>

4 A hivatkozás nélküli információk kollégáim szíves szóbeli közlésein alapulnak. Segítségüket ezúton is köszönöm.

5 A Horvát Köztársaság Alkotmánya.

6 A horvátországi nemzeti kisebbségek nyelv- és íráshasználatáról szóló törvény Horvátország területén; A horvátországi kisebbségek nyelvén és írásával történő oktatásról szóló törvény.

7 Egyezmény a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről.

2.2. Magyar nyelv és irodalom tanszék

A mai tanszék elődje Studij Mađarskog jezika i književnosti⁸ (Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanulmányok) néven 2007-től létezett, s ugyanezen év őszén indulhatott meg a magyar szakos képzés is. Emellett – ahogy fentebb említettük – megmaradt (továbbra is egyetemközi oktatási formában) a magyarul tanulás lehetősége azok számára is, akik kötetlenebb formában, kevesebb óraszámban szerettek volna ismerkedni a magyar nyelvvel és kultúrával.

A 2007-ben induló magyar nyelv és irodalom képzést a bolognai rendszernek megfelelően 3+2 évesre tervezték, a magyar alapszak után a mesterképzést kommunikációs-idegenforgalmi szakirányon vagy tanárszakon lehetett elvégezni. Az oktatási tervről Lábadi Károly számolt be részletesen a tanszéken megjelenő kiadványsorozatban. (Lábadi 2008, 2009). Ekkor a képzés tematikáját a környező egyetemek képzéséhez igazították: „Az eszéki Bölcsészettudományi Kar magyar nyelvi és irodalom képzése összevethető az újvidéki egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar szakával, valamint a pécsi és a szegedi egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar nyelv és irodalom stúdiumaival” (Lábadi 2008: 14).

Tanárszakos képesítést az utóbbi években már nem lehet szerezni a tanszéken, az itt tanuló diákok jellemzően másik tanárképes szakjukon szerzik meg pedagógusi diplomájukat, mely biztosítja számukra, hogy magyartanárként is el tudjanak helyezkedni.

2.3. A szakalapítás motivációja

A tanszék alapításakor vállalt cél volt, hogy a szlavóniai régió magyar kisebbségének biztosítsák azt a felsőoktatási lehetőséget, mely korábban elérhetetlen volt sokak számára. A szakalapítók szándékát így foglalja össze Juhász György egykori magyar nyelvi lektor: „...a tanszék anyanyelvi legyen, ezzel biztosítsa a horvátországi magyar iskolák számára a tanárokat, a sajtó, a tv, a rádió számára a leendő újságírókat, az önkormányzatok és hivatalok számára pedig a megfelelő – egyetemi végzettségű – horvátországi magyar szakembereket.” (Juhász 2007: 164). Az első évfolyamokra jelentkezettek száma igazolta is ezt a várákozást, azaz nagy létszámú csoportok bizonyították, hogy a horvátországi magyar kisebbség körében igény van az anyanyelven való tanulásra, diplomaszerezési lehetőségre. Az első évfolyam hallgatói a magyar mellé angol, német, horvát és történelem párosítást választhattak. Az egyetem által biztosított keretszám 2007-ben 20 fő volt, bár az első évfolyam óráit kezdetben jóval több diák látogatta.

Itt kell megjegyeznünk, hogy az első évfolyam magas létszámát nem pusztán a drávaszögi lakosság demográfiai összetétele és a magyarok lélekszáma magyarázza, hanem az a tény is, hogy a horvát–szerb háború kiemelten sújtotta ezt a területet. Az összecsapások elől a magyar nyelvű lakosság jelentős része az anyaországban

8 A tanszék oktatói ekkor: dr. Lábadi Károly tanszékvezető, dr. Lábadi Zsombor, dr. András Dorottya és Lehocki-Samardžić Anna valamint a Pécsi Egyetemről dr. Fancsaly Éva és dr. Dobó Attila.

keresett menedéket, s élt is ott több éven keresztül. A békeidő visszatérte, a minden napok elrendeződése után a hazatérő fiatalok részéről jogos igényként merült fel a szülőföldön való tanulás igénye, s a kínáló alkalmat megragadták, akik ezt korábban a politikai helyzet miatt nem tehették meg.

2.4. Áttérés a modulos rendszerre

A kezdeti magas hallgatói létszámról rövid időn belül kiderült, hogy a környék magyar nyelvű lakossága nem tudja biztosítani a folyamatos utánpótlást, így már az első évfolyamon megjelent, akkor még csak néhány horvát nemzetiségű és anyanyelvű hallgató száma évfolyamonként egyre nőtt, a magyar hallgatók száma viszont drasztikusan csökkent. Az elfogadható tanári/hallgatói arány fenntartása érdekében a 2011–2012-es tanévtől bevezették a kétmodulos oktatási rendszert. A képzés 1. moduljában az egyetemi tanulmányaik megkezdése előtt magyarul nem tudó, a nyelvet idegen nyelvként tanuló hallgatókat oktatták, míg a 2. modul a magyar nemzetiségű diákok képzését biztosította. Ez azt jelentette, hogy a második modulban a magyar anyanyelvű hallgatók számára továbbra is biztosították a magyar nyelvű képzést (bár egyes szakos tárgyakat horvátul kellett hallgatniuk). Az 1. sz. táblázat azt tekinti át, hogy az 1. (magyar mint idegen nyelv) modul tantárgyainak milyen tárgyak felelnek meg a 2. (anyanyelvi) modulban.

Ez a tanítási modell az egyre nagyobb számban jelentkező horvát anyanyelvű diák számára is biztosította a szak elvégzését, ezáltal a tanszék hosszabb távú fennmaradását. Olyan diákokat vettek fel az első évfolyamra, akik nem tudtak magyarul, azt idegen nyelvként tanulták, eleinte magas, majd egyre csökkenő óraszámokban.

évfolyam	modul	modul
1.	<i>Magyar mint idegen nyelv – heti 8 óra</i>	<i>Nyelvművelés – heti 4 óra A horvátországi magyarok művelődéstörténete – heti 2 óra</i>
2.	<i>Magyar mint idegen nyelv – heti 6 óra</i>	<i>Szakkommunikáció – heti 2 óra Szövegértés – heti 2 óra</i>
3.	<i>Magyar mint idegen nyelv – heti 4 óra fakultatív tárgy: Fordítási gyakorlatok – heti 2 óra Kommunikációs gyakorlatok – heti 2 óra</i>	<i>Magyar kisebbségi irodalom a Kárpát-medencében – heti 2 óra az első félévben Nyelvjárástan – heti 2 óra a második félévben</i>

1. táblázat. Az 1. modul nyelvórái és a 2. modulban párhuzamosan tanított tárgyak

A következő táblázat segítségével azt tekinthetjük át, hogy alakult a szakpárok és a hallgatók létszáma. A számok mindig az első éves hallgatókat jelentik, számuk a tanulmányok előrehaladtával évfolyamonként változó mértékben csökkent. A 2007-ben induló évfolyam létszáma az első év végére a felére csökkent, de másodéves tanulmányaikat már csak nyolcan kezdték meg, s hasonló volt a következő évek hallgatói számának csökkenése is. Ez a tendencia az utóbbi években megváltozott, ma már csak 10-20 %-os lemorzsolódással kell számolni. A 2017-es tanévtől szerepel az egyetem tervei között, hogy összesen 35 főt vesznek fel magyar szakra a jelenlegi 4 szakpárosításban.

	létszám	szakpárosítás	magyar hallgató
2009	13 fő	horvát, angol	3 fő
2010	6 fő	horvát, angol	5 fő
2011	20 fő	horvát, angol	2 fő
2012	20 fő	horvát, angol	2 fő
2013	20 fő	horvát, angol	1 fő
2014	22 fő	horvát, angol, történelem	1 fő
2015	30 fő	horvát, angol, történelem, pedagógia	⁹
2016	30 fő	horvát, angol, történelem, pedagógia	2 fő

2. táblázat. A magyar szakos hallgatói létszám alakulása 2009-től az J. J. Strossmayer Egyetemen

3. A magyar mint idegen nyelv oktatása

2011-től a magyar nyelvet kezdő szinten tanulhatták a horvát anyanyelvű diákok, a három év alatt maximálisan 660 órában. Ezek egy része választható tárgy, a gyakorlat azt mutatja, hogy a kreditpontok szabnak határt a fakultatív tárgyak felvételének, az összeset egy hallgató sem tudja felvenni.

2014-től a nyelvtanárok kérésére sikerült érvényesíteni azt az elvet, hogy első éven osztott, minimum 10 fős csoportokban folyják a nyelvoktatás (2013-ban az első évfolyamon 19 hallgató volt a kezdő csoportban). A tantárgyi követelmények szerint a diákok nyelvtudásának a BA képzés végére a KER szerinti B2-es szintet kell elérnie. Ezt teljesíti is a hallgatók egy része. Az egyetemi szabályzás lehetővé teszi, hogy sikertelen vizsga esetén vagy gyakorlati jegy hiányában is beiratkozhatson a következő szemeszterre

⁹ Ebben az évben egy magyar nemzetiségű hallgató kezdte meg magyar-horvát szakos tanulmányait az egyetemen, de nem a 2. (magyar) modulra jelentkezett. A következő tanévben átjelentkezett, így most 3 fő az első évfolyamon a 2. modul szerint tanulók tényleges száma.

valaki. Ennek következtében a létszámbeli lemorzsolódás csekély, viszont a tudásbeli különbség az idő előrehaladtával egyre nagyobb lesz a követelményeket teljesítők és a megfelelő eredményeket el nem érők között. Ez a helyzet komoly szakmai kihívások elé állítja a nyelvtanárokat.

Az órák technikai feltételei többnyire adottak, az egyetem minden termében elérhető az internet, van számítógép és vetítő. Az Eduroam wifi-hálózatnak és a mára már általánossá vált okostelefonoknak köszönhetően az egyéni internethasználatra is támaszkodhat a tanár órájának megtervezésekor. A nagy óraszámban történő nyelvoktatás jelentős részét az ún. „belső lektor” látja el, a Balassi Intézet által delegált magyarországi vendégoktató – egyéb oktatási kötelezettsége miatt – kevesebb órát tud tartani, így évek óta szükséges óraadókat is foglalkoztatni. Ezek a kollégák többnyire volt diákjaink közül kerülnek ki.

A második évfolyamtól kezdve hivatalosan már minden nyelvészeti és irodalmi tantárgyat magyarul kellene oktatni. Ezt a követelményt csak részben sikerül megvalósítani.

4. A tanórákon kívüli tanulási lehetőségek

A kötelező órákon való részvétel mellett a tanszék oktatói igyekeznek minden olyan lehetőséget megragadni, mellyel a magyar nyelvhez és kultúrához való közelebb kerülést biztosíthatják a diákoknak. A jelentősebb magyar állami ünnepekről rendezett megemlékezésekre a műsort a diákok készítik. Részben ezekhez, részben a naptári év egyéb ünnepeihez kapcsolódva a tanszék melletti folyosórészen mindig aktuális hírek, információk fogadják nemcsak a magyar szakos egyetemi polgárokat. A jelenlegi vendégoktató kezdeményezésére létrejött faliújság gondozója Dobszai Gabriella tanársegéd.

Az egyetemi életről a diákok maguk is hírt adhatnak az „5 perc szünet – 5 minuta pauze” című diáklapban. A kétnyelvű periodika Molnár-Ljubić Mónika tanársegéd irányításával készül, teret biztosítva hallgatóinknak újságírói vénájuk kipróbálására vagy éppen tudományos munkák publikálására. A teljesség igénye nélkül csak néhány példa: Siklósi Beáta jegyzi az „Ezt az ösztöndíjat azoknak ajánlanám, akik lelkes fordítók s rajonganak az irodalomért” című riportot, melyet Rovčanić Filippel, a zágrábi Hungarológiai Tanszéken végzett fordítóval készített; vagy itt jelent meg Deriš Katarina és Majdenić Barbara munkája, amely a „Nyelvészeti sarok” rovatban látott napvilágot. Az első számban olvashatjuk a hallgatók verseit magyarul és horvátul, de találkozunk élménybeszámolóval is, ami egy féléves pécsi ERASMUS-ösztöndíj után született.

A tanszék igyekszik megfelelni a mai kor követelményének. Az egyetemi és egyetemen kívüli programokról a hivatalos honlap mellett a hallgatók által látogatottabb fórum, a Facebook hírfolyamában is rendszeresen megjelennek aktuális információk.

A nyelvtanulási lehetőségek sorát bővíti a filmklub, mely az órarendektől függően változó intenzitással működik már több éve.

A nyári szünet gyakran a nyelvtudás megkopását jelenti. Azok a hallgatók, akik nem tudnak egy magyarországi nyári egyetemen részt venni, vagy egyéb formában¹⁰ szorosabb kapcsolatban maradni a magyar nyelvvel, bizony nehezen szólalnak meg újra magyarul az első napokban. Ezért rendeztek a nyelvtanárok először 2016 szeptemberében „*Nyelvfrissítő napok*”-at. A tanítás megkezdése előtti héten lehetőségük van a diákoknak a nyáron megkopott nyelvtudásuk felfrissítésére. A tanárok változatos feladatokkal készülnek, igyekeznek az egyetem egész területére kiterjeszteni a programot. A diákok csoportokban dolgoznak, s teret kapnak az egyéni ötletek, a kreativitás is.

A fenti lehetőségeken kívül még van kettő, mellyel a mesterképzésre járó hallgatók élhetnek. Az idén negyedik alkalommal vehetnek részt diákjaink egy többnapos budapesti tanulmányi kiránduláson. A gazdag programban nemcsak a legfontosabb nevezetességek felkeresése szerepel, mint például látogatás a Parlamentben vagy az Országos Széchényi Könyvtárban, de a kirándulás legjobban várt része az MTVA Látogatóközpontjának felkeresése. A kommunikáció szakirányon tanuló diákoknak mindig maradandó élmény, amikor bepillantást nyerhetnek abba, hol és hogy is készül egy televízióműsor. Igaz, nem ekkor látnak először stúdiót, a félévi gyakorlat során az eszéki lehetőségekkel már megismerkedtek: Molnár-Ljubić tanárnő a helyi rádió- és tévéstúdióba is elkalauzolta már őket ekkorra.

A helyi rádió és tévé munkájával nemcsak szemlélődőként ismerkednek, hanem ki is próbálhatják magukat: riportot készítenek a Drávaszög falvaiban az ottani eseményeken, közvélemény-kutatást végeznek Eszéken. Ezek azok a helyzetek, amikor az eddig tanultakról a gyakorlatban kell számot adniuk, magyarnyelv-tudásuk segítségével megoldani a kapott feladatot. A diákok nagyon szeretik a képzésnek ezt a részét, amikor is megtapasztalják, hogyan hasznosítható mindaz, amit eddig az iskolapadban tanultak.

5. Munkalehetőségek – diploma után

Korábban már említettem, hogy magyar szakosként már a nyári munka megszerzésénél is előnyt élvezhetnek diákjaink. Arról is volt szó, hogy MA diplomájuk gyakorlati tudást is takar. Végzett diákjaink további sorsáról az egyetem által készített követéses vizsgálatokról azonban nincs információnk. Van, aki újságíróként helyezkedett el, akadnak, akik fordítással keresik kenyerüket.

Többen választják a tanári pályát, s ha a Drávaszögben vagy Szlavóniában találnak munkát, magyart több formában is taníthatnak.

Horvátországban a fent említett törvények garantálják a kisebbségek számára az alapfokú anyanyelvi oktatást, mely háromféleképpen valósul meg: ezek elnevezése

¹⁰ Sok hallgatónk vállal nyári munkát a tengerparton, ahol számos lehetőség adódik a magyar nyelv használatára. A magyar turisták nagy száma miatt hallgatónk nyelvtudásuk miatt könnyebben kapnak munkát.

A, B vagy C modell. Az elsőben (A) magyarul zajlik az oktatás, a diákok megismerkednek a horvát nyelvvel is, tantárgyként tanulva azt. Végzett diákjaink közül kevesen számíthatnak arra, hogy az A modell szerint oktató négy központi magyar általános iskola valamelyikében (Vörösmart, Laskó, Kórógy, Eszék) vagy kihelyezett tagozataikban (Újbezdán, Csúza, Sepse, Kopács, Várdaróc) kapnak állást.

A B modellben a természettudományi tantárgyakat horvátul, a társadalomtudományiakat magyarul tanítják, míg a C modell horvát tanítási nyelve mellett az „anyanyelvápolás” tantárgy képviseli a magyart (a modellekről és az oktatási rendszerről bővebben Kontra 2016: 131–137). Több végzett hallgatónk oktatja ezt a tárgyat, melynek feladata a magyar nyelv mellett a kultúráközvetítés is. A tantárgy fakultatív, felveheti minden olyan diák, aki (vagy akinek a szülei) erre igényt tartanak.

A diákok nyelvtudásáról pontos adataink nincsenek, de a tereptapasztalatok azt mutatják, hogy a diákok között nagyon nagy különbség van a magyar nyelv ismeretében és használatában. Vannak, akiknek megszokott, hogy otthon magyarul beszélnek, s olyanok is akadnak, akik csak ezen a heti 2 órán hallanak magyar szót. Személyes motiváltságuk is eltérő, így az összevont csoportokat oktató tanároknak nincs könnyű feladatuk, ha a tantárgy és a diákok támasztotta igényeknek egyaránt meg akarnak felelni.

6. Összefoglalás

A fentiekben az eszéki J. J. Strossmayer Egyetemhez kapcsolódó magyar nyelvi stúdiumokról adtam rövid áttekintést. Kitértem a szakalapítás körülményeire, az azt megelőző magyar mint idegen nyelv oktatás történetére. Bemutattam a magyar nyelv és irodalom szakon történt változásokat megvilágítva azok okait is. A szakos képzés mellett biztosított, az egyetemhez szorosabban vagy lazábban kötődő programok mellett arról is igyekeztem információval szolgálni, hogy a diploma után milyen álláslehetőségek várnak a tanszéken szerzett diplomával rendelkezőkre.

Irodalom

Andócsi János 2012. Az anyanyelv használatának jogi lehetőségei Horvátországban. In: Eplényi Kata – Kántor Zoltán (szerk.): *Térvessztés és határtalanítás: a magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai*. Budapest: Nemzetpolitikai Kutatóintézet – Lucidus Kiadó. 271–287.

History of Josip Juraj Strossmayer University of Osijek <http://www.mefos.unios.hr/index.php/en/faculty/university/584-history-of-josip-juraj-strossmayer-university-of-osijek>
A horvátországi nemzeti kisebbségek nyelv- és íráshasználatáról szóló törvény Horvátország területén

A horvátországi kisebbségek nyelvén és írásával történő oktatásról szóló törvény 2000. május 11.

- Egyezmény a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről.* Eszék, 1995. április 5. <http://adattar.adatbank.transindex.ro/Horvatorszag/d950405a.htm>
- Juhász György 2007. Labdarúgó EB helyett magyar tanszék? *THL2*: 160–164.
- Kispéter Hajnalka 2012. Lektorátus az eszéki J. J. Strossmayer Egyetemen. *Acta Hungarica Universitatis Essekiensis* 4.
- Kontra Miklós (szerk.) 2016. *A magyar nyelv Horvátországban.* Budapest–Eszék: Gondolat Kiadó – Media Hungarica Művelődési és Tájékoztatási Intézet.
- Lábadi Károly 2008. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék alapidipomás (BA) tanterve. *Acta Hungarica Universitatis Essekiensis* 1: 11–37.
- Lábadi Károly 2009. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mesterszakjainak programja. *Acta Hungarica Universitatis Essekiensis* 2: 6–24.
- Szekeres Péter 2006. Az anyanyelv használatához való jog Horvátországban. In: *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny* 2: 63–67.